

Bijlage HAVO

2023

tijdvak 1

Nederlands

Tekstboekje

Tekst 1 Altijd een oogje in het zeil

(1) Mijn ouders waren er heel duidelijk over: je blijft binnen het rondje van straten direct rondom het huis. Op roepafstand. En daar trok ik me dan natuurlijk niks van aan. Ik ging rondhangen op de skatebaan, die ver buiten het rondje lag. Ik ging fikkie stoken, schoot met blaaspijpen vol besjes op rijdende auto's, bouwde stiekem een hut naast de spoorbaan, raakte regelmatig verdwaald in andere buurten. Jatte weleens snoep uit de Jamin.

(2) Dat was in de jaren negentig.

Als ik in deze tijd was opgegroeid, was dat een stuk ingewikkelder geweest. Uit onderzoek onder ruim duizend ouders van het Nederlandse kennisplatform ECP¹⁾ bleek afgelopen week dat twee van de tien ouders de gps-functie van de smartphone van hun kinderen actief gebruiken om ze te volgen. Nog eens een kwart overweegt om dat te doen. En naast de gps-functie van smartphones zijn er volop gps-tags en -horloges te koop voor kinderen, soms zelfs met meegluurcamera's, microfoons en luidsprekers zodat de ouders op elk moment kunnen meeluisteren en hun kind kunnen toespreken.

(3) "Nederlandse ouders worden steeds beter in internetopvoeding", concludeerde het ECP uit het onderzoek, waaruit ook naar voren kwam dat steeds meer ouders meekijken op de telefoon en sociale media, om zaken als internetpesten en grooming²⁾ te signaleren.

(4) Maar wordt de opvoeding echt beter? Of vooral strenger en meer gecontroleerd? En is ongecontroleerd op je bek gaan en weer opstaan niet een essentieel onderdeel

van opgroeien?

(5) Het recht om te verdwalen leerde mij juist om de weg terug te vinden – nog steeds weleens trouwens. Maar die mogelijkheid is snel aan het verdwijnen en wordt steeds meer vervangen door algoritmes, controle en constante surveillance.

(6) De mogelijkheden om kinderen te volgen zijn er volop. Via de familie-WhatsApp kunnen ouders sowieso de hele tijd vragen waar hun kroost is. De blauwe vinkjes die verraden dat een bericht is gelezen, zijn genadeloos. En zelfs als ze op school zijn, buiten het zicht van hun ouders, is er altijd nog het digitale systeem Magister, dat ouders pushberichten stuurt als hun kinderen onvoldoendes halen of spijbelen.

(7) "Door al deze nieuwe technologieën dreigen we controle te verwarren met zorg", zegt techniekfilosoof Katleen Gabriëls. Zij doet onderzoek naar de ethische aspecten van surveillancetechnologie aan Maastricht University. "Controle is bepaald niet hetzelfde als liefdevol opvoeden natuurlijk", vindt ze. "Verdwalen en jezelf daaruit halen, is ook een ervaring om van te leren en zelfstandiger te worden."

(8) Ook Kinderombudsman Margrite Kalverboer plaatste vorig jaar kanttekeningen bij al te strikte controle van kinderen met behulp van digitale systemen. "Ouders mogen ook niet zomaar in het dagboek van hun kinderen kijken of de slaapkamer binnenlopen. Dat is een kinderecht", zei ze in een interview met *Trouw*. Bovendien: een dagboek kun je nog verscheuren of weg-

gooien, digitale sporen zijn vaak onuitwisbaar.

(9) Dat constante surveillance implicaties heeft voor de morele ontwikkeling van kinderen wordt al langer vastgesteld. De Canadese filosoof Ian Kerr vergelijkt het in zijn betoog *Digital Locks and the Automation of Virtue*³⁾ uit 2010 met winkelwagentjes die automatisch blokkeren als je te ver weggrijdt bij de supermarkt. Dan kún je niet eens besluiten dat je het boodschappenkarretje netjes terugbrengt, of juist niet.

(10) Die keuze wordt voor je gemaakt, waardoor je nooit leert dat goed gedrag een keuze is. Datzelfde gebeurt wanneer ouders in apps van gps-horloges en -trackers gebieden instellen die verboden toegang zijn (dat kan bij sommige). Dat ding was dus gaan piepen elke keer als ik buiten het rondje straten rond ons huis zou komen. Dan zou ik niet eens zelfstandig kúnnen kiezen voor gehoorzaamheid. Of juist voor ongehoorzaamheid en fikkie stoken.

(11) Natuurlijk: op een druk strand kan het handig zijn om kinderen goed in de gaten te houden en daar kan een gps-horloge uitkomst bieden. Net zoals wanneer ze in het donker alleen naar huis fietsen. Een kind van drie vereist meer monitoring dan een puber van vijftien.

(12) En de grens tussen kattenkwaad en kleine criminaliteit is niet altijd even duidelijk. Ik heb ook wel eens een papierbak in de hens gezet op een van mijn struintochten; dat was misschien niet per se nodig voor mijn ontwikkeling tot autonome volwassene. Maar een straf bij Bureau Halt⁴⁾ leerde mij meer dan een vermanend piepje of een blikkerige stem van mijn moe-

der uit een gps-horloge ooit had kunnen doen.

(13) Uiteindelijk is het doel van opvoeden toch enige mate van zelfstandigheid en autonomie. En juist die zelfstandigheid en autonomie staan de laatste jaren sowieso al onder druk. Studenten blijven bijvoorbeeld vaker thuis wonen dan vroeger. In 2010 ging het om 14 procent van de gevallen, nu om 18 procent, bleek onlangs uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

(14) Dat heeft allerlei verschillende oorzaken, waaronder ook zeker economische. Maar de stijging van het aantal thuiswoners loopt parallel aan de opkomst van nieuwe technologische mogelijkheden om altijd een oogje in het zeil te houden. Die gloednieuwe digitale leiband staat misschien wel te strak afgesteld.

(15) We zitten dankzij nieuwe technologie in elk geval steeds langer en dichter op elkaars lip, volgens techniekfilosoof Katleen Gabriels. En dat kan een gezonde ouder-kindrelatie dwarsbomen, denkt zij: "Om tot een betekenisvolle en ethische relatie te komen, moet er sprake zijn van voldoende afstand tussen het 'zelf' en de ander", zegt ze. "Volgtechnieken kunnen die grens overschrijden, waardoor je in een situatie komt van te grote nabijheid, aangejaagd door overdreven angsten en verkeerde aannames over wat het betekent om een goede ouder te zijn."

(16) Wat is het effect op de ontwikkeling van kinderen op lange termijn? Daarnaar is nog maar weinig grootschalig onderzoek gedaan. Er zijn ook wetenschappers die denken dat het wel mee zal vallen. Hoogleraar

neuropsychologie Jelle Jolles van
185 de VU, die veel publiceert over het
puberbrein, wijst er in zijn werk juist
op dat kinderen óók controle nodig
hebben. Ze hebben volgens hem
“structuur, sturing en gerichte
190 inspiratie” vanuit hun omgeving
nodig. Bij te veel vrijheid wordt het
kind te weinig geïnspireerd en doet
het “onvoldoende brede ervaringen”
op. De perfecte mate van vrijheid
195 en controle verschilt nogal per kind.
(17) En misschien lossen kinderen
het zelf op. Nieuwe technieken zor-
gen ook voor nieuwe creativiteit in
kattenkwaad. Je geeft je gps-horlo-
200 ge aan een vriendje dat in de buurt
blijft, of zegt gewoon dat de batterij

van je smartphone leeg is. Er zijn
nog steeds manieren om te ont-
snappen aan ouderlijk toezicht, al
wordt dat wel moeilijker.
205 **(18)** Zeker is dat ik daar zelf vroe-
ger veel minder moeite voor hoefde
te doen. Verdwalen en stout zijn
zorgden voor mijn levendigste her-
inneringen, én de pijnlijkste leer-
210 momenten. Als ik wel constant digi-
taal gemonitord was, had het de
Jamin best wat omzet gescheeld,
de gemeente een zwartgeblakerde
papierbak en mijn ouders flink wat
215 kopzorgen. Maar opgroeien met
vallen en opstaan, verdwalen en de
weg weer terugvinden, is nou een-
maal niet te vatten in een algoritme.

naar: Wouter van Noort

in: NRC Handelsblad, 11 februari 2019

noot 1 ECP: Platform voor de InformatieSamenleving, een onafhankelijk en neutraal platform
waar overheid, wetenschap, bedrijfsleven, onderwijs en maatschappelijke organisaties
samenwerken aan en kennis uitwisselen over een verantwoorde vormgeving van de
digitaliserende samenleving

noot 2 grooming: digitaal kinderlokken

noot 3 Vertaling: Digitale sloten en de automatisering van deugd

noot 4 Bureau Halt richt zich op het voorkomen, bestrijden en bestraffen van
jeugdcriminaliteit.

Tekst 2 Vereng internationalisering niet tot verengelsing

(1) “Buitenlandse student heerst”,
“Stop Engelse gekte”, “Universiteit
wil minder buitenlandse studenten”
– de koppenmakers konden zich de
5 afgelopen maanden uitleven. In het
publieke debat ging het over proble-
men die zouden zijn veroorzaakt
door internationalisering van het
hoger onderwijs, zoals een tekort
10 aan studentenhuysvesting en de
dreigende teloorgang van het
Nederlands.

(2) Voor het gemak werd ‘internatio-
nalisierung’ steeds gereduceerd tot
15 de komst van internationale studen-
ten naar het hoger onderwijs in
Nederland. Dat is jammer, want
internationalisering is zoveel meer
dan dat. En: essentieel voor de
20 toekomst van ons land.
(3) Internationalisering is in drie
opzichten breder en belangrijker.
Om te beginnen gaat het niet alleen
om studenten die naar Nederland

25 komen ('inkomende mobiliteit'),
maar ook om Nederlanders die in
het buitenland kunnen studeren
(‘uitgaande mobiliteit’). Studeren in
het buitenland verdiept en ver-
30 breedst niet alleen de studie, maar
levert ook een onvergetelijke leer-
en levenservaring op. Hier kunnen
studenten en ook de samenleving
geweldig van profiteren. Mede door
35 de Erasmusbeurzen¹⁾ lopen bijvoor-
beeld duizenden Nederlandse stu-
denten stage of volgen zij een deel
van hun opleiding in het buitenland.
(4) Ten tweede is het heel goed
40 mogelijk om internationale ervaring
op te doen zonder daadwerkelijk te
reizen. Denk aan online onderwijs:
colleges of werkgroepen in de
Verenigde Staten volgen, terwijl je
45 zelf achter de laptop zit. Of een
stage op een Nederlandse vestiging
van een Koreaans bedrijf. Ook
internationale studenten zelf zijn
van meerwaarde. Mits zij goed
50 begeleid worden, ontstaat zo een
*international classroom*²⁾ waardoor
studenten worden uitgedaagd en
leren omgaan met diversiteit.
(5) In de derde plaats beperkt inter-
55 nationalisering zich allang niet meer
tot het hoger onderwijs. Ook in het
beroepsonderwijs worden interna-
tionale vaardigheden steeds
belangrijker. Inmiddels doet 7 pro-
60 cent van de mbo-studenten een
buitenlandse studie- of stage-erva-
ring op. In het voortgezet onderwijs
wordt tweetalig onderwijs (tto) ver-
zorgd op meer dan 130 scholen,
65 waarvan ruim 30 vmbo-scholen,
waarbij minimaal de helft van de
vakken in het Engels wordt gege-
ven. Zelfs op heel veel basis-
scholen is internationalisering
70 normaal: al in groep 3 kunnen kin-
deren skypen met leeftijdgenoten in
Polen of Italië via programma's die

door Europa gefinancierd zijn.
(6) Internationalisering is dus meer
75 dan vaak wordt voorgesteld. Het is
geen doel op zich, maar juist een
middel om hogere doelen te
verwezenlijken. Het is goed voor
het onderwijs als dit zorgvuldig
80 wordt verrijkt met internationale en
interculturele ervaringen. Internatio-
nalisering kan ten slotte ook bijdra-
gen aan de economie. Studenten
zijn beter voorbereid op de arbeids-
85 markt, en uitwisseling kan leiden tot
nieuwe handelscontacten.
(7) Mensen die hier hebben gestu-
deerd, onze internationale alumni,
houden een blijvende band met
90 Nederland. Dat zijn onze economi-
sche, culturele en diplomatieke
contacten van de toekomst. Mede
hierdoor kan internationalisering bij-
dragen aan vreedzame internatio-
95 nale betrekkingen. Ook met landen
waarmee de relatie gespannen is,
kan op onderwijsgebied worden
samen gewerkt.
(8) Natuurlijk kunnen we niet de
100 ogen sluiten voor de vraagstukken
die de komst van internationale stu-
denten naar Nederland met zich
meebrengt. Voldoende aanbod van
studentenhuisvesting vereist sa-
105 menwerking op lokaal en nationaal
niveau. Het is belangrijk vast te
leggen wanneer een opleiding in
het Engels meerwaarde heeft, en er
moet ook voldoende Nederlands-
110 talig aanbod blijven. De integratie
van internationale studenten kan
sterker. Dat maakt het ook makkelij-
ker om talent te behouden voor
onze arbeidsmarkt en dat is hard
115 nodig gezien het tekort aan
bijvoorbeeld technici.
(9) Het zou ook goed zijn als meer
Nederlandse studenten een volledi-
ge opleiding over de grens volgen.

120 Dat helpt in de financiële balans
tussen inkomende internationale en
uitgaande Nederlandse studenten.
Op dit moment volgt slechts
2 procent van alle Nederlandse
125 studenten de gehele opleiding in
het buitenland. Daarmee scoort
Nederland ver onder het Europees
gemiddelde. Ook op het terrein van
kansengelijkheid ligt een mooie
130 uitdaging. Uit onderzoek blijkt dat
studenten met hoogopgeleide
ouders veel meer kans maken op
een internationale ervaring; veel
andere Europese landen doen dat
135 beter.
(10) Over al deze onderwerpen
hebben de Nederlandse universi-
teiten en hogescholen recentelijk
goede voorstellen gedaan in hun
140 internationaliseringsagenda.

*naar: Freddy Weima
in: NRC Handelsblad, 4 juni 2018*

*Freddy Weima was ten tijde van de publicatie van het artikel
directeur-bestuurder van Nuffic, de organisatie voor internationalisering
in het onderwijs.*

(11) In tegenstelling tot wat soms
wordt beweerd, is internationalise-
ring geen gevaar voor onze Neder-
landse identiteit. Een van de defi-
145 niërende elementen van onze
identiteit is juist onze internationale
oriëntatie, die ons veel heeft
gebracht. Juist daarom moeten we
eraan vasthouden, zeker in het
150 onderwijs.
(12) De minister van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap, Van
Engelshoven, geeft één dezer
dagen in een Kamerbrief haar visie
155 op de uitdagingen van de
internationalisering in het onderwijs.
Het zou mooi zijn als het debat in
de Kamer niet alleen op de
schaduwzijden is gericht, want dat
160 kan ertoe leiden dat het kind met
het badwater wordt weggegooid.

noot 1 Een Erasmusbeurs is een subsidie waarmee EU-landen studenten stimuleren om
werk- en studie-ervaring op te doen in het buitenland.

noot 2 *international classroom*: een klas waarin verschillende nationaliteiten vertegen-
woordigd zijn en waar de instructietaal niet van alle studenten de moedertaal is

Tekst 3 Stop met lokken buitenlandse studenten

(1) Wie dacht dat bestuurders van
universiteiten en hogescholen zou-
den voorstellen de intussen zwaar
bekritiseerde instroom van buiten-
5 landse studenten terug te dringen,
komt bedrogen uit. Volgens hun re-
cente Internationaliseringsagenda
mikken ze doodleuk op het “door-
trekken (van de) huidige trends”.

10 De minister van Onderwijs, Cultuur
en Wetenschap, Van Engelshoven,
ondersteunt dit van harte, zo blijkt
uit haar vorige week verschenen
Kamerbrief. Dat is niet goed voor
15 Nederland.
(2) ‘Hoe meer, hoe beter’ is al jaren
een vuistregel in het hoger onder-
wijs, dat immers voor een relatief

groot deel wordt bekostigd met
 20 variabele inkomsten. Naast het
 collegegeld, momenteel 2006 euro
 per jaar, gaat het per student om
 een rijksbijdrage van gemiddeld
 6800 euro. Omdat de instroom van
 25 Nederlandse studenten al enkele
 jaren stabiel is, kunnen universitei-
 ten en hogescholen hun inkomsten
 alleen aanvullen door buitenlandse
 studenten aan te trekken.

30 **(3)** Inmiddels komt gemiddeld een
 kwart van de masterstudenten uit
 het buitenland, zijn vrijwel alle uni-
 versitaire masteropleidingen
 Engelstalig geworden, en worden
 35 bachelorstudies steeds vaker in het
 Engels aangeboden. Dit leidt tot
 hogere werkdruk voor het onder-
 wijzend personeel – wat in de vori-
 ge week afgesloten cao nog niet is
 40 verholpen. Het tast bovendien de
 kwaliteit van het onderwijs aan,
 mede doordat bij Nederlandse stu-
 denten een goede beheersing van
 hun moedertaal minder telt.

45 **(4)** Ook buiten de muren van uni-
 versiteiten en hogescholen zijn de
 gevolgen van de internationalise-
 ring voelbaar. De woningmarkt staat
 al zwaar onder druk, zeker in uni-
 50 versiteitssteden, en dan moet jaar-
 lijks ook nog aan circa 125.000 bui-
 tenlandse studenten huisvesting
 worden geboden. Voor projectont-
 wikkelaars, studentenhuisevesters
 55 en woningcorporaties is bouwen
 voor buitenlandse studenten dan
 ook een aantrekkelijke groeiemarkt
 geworden. Als het aan hen ligt,
 moeten Nederlandse jongeren
 60 desnoods maar wat langer wachten
 op een betaalbare woning.

(5) En wat te denken van het effect
 op de overheidsuitgaven? Zolang
 onderwijsinstellingen zich niet eind-
 65 verantwoordelijk voelen voor de

huisvesting van hun buitenlandse
 studenten, krijgt de samenleving
 indirect de rekening gepresenteerd,
 door extra uitgaven voor huurtoe-
 70 slag. Wie een zelfstandige woon-
 ruimte huurt en minder dan 22.200
 euro op jaarbasis verdient, heeft er
 recht op. Dat geldt ook voor buiten-
 landse studenten. De huiseigenaar
 75 informeert hen graag over deze
 typisch Nederlandse sociale voor-
 ziening, want dankzij de toeslag
 kan hij hogere huurprijzen vragen.
 Het kan geen toeval zijn dat de
 80 uitgaven voor huurtoeslag flink zijn
 gestegen sinds 2013, toen de
 instroom van buitenlandse
 studenten sterk ging groeien.

(6) Talrijk zijn de oplossingen die
 85 worden aangedragen om die
 instroom te beperken, maar het zal
 allemaal niet helpen, althans niet bij
 het huidige bekostigingssysteem.
 De onderwijsinstellingen trekken
 90 namelijk bij voorkeur studenten aan
 van buiten de EU, want die betalen
 het 'instellingscollegegeld'. Dat ligt
 veel hoger dan de combinatie van
 95 wettelijk collegegeld en de rijks-
 bijdrage die ze bij Nederlandse en
 Europese studenten ontvangen. Het
 compenseert ook ruimschoots de
 extra kosten die iedere (buitenland-
 se) student met zich meebrengt.

100 Want heb je eenmaal een
 onderwijsapparaat beschikbaar,
 dan kan een extra student meestal
 gewoon aanschuiven in de
 collegebanken, zeker als de
 105 opleiding al Engelstalig is.

(7) Dat het instellingscollegegeld is
 gebaseerd op de kostprijs, zoals
 universiteiten voortdurend stellen,
 geldt alleen voor nieuwe opleidin-
 110 gen met uitsluitend buitenlandse
 studenten. Nu is het simpelweg een

winstmaker die uitnodigt tot nog meer groei.

115 **(8)** Een ander, degressief bekostig-
gingssysteem lijkt mij de enige uit-
weg, nu internationalisering een
vlucht naar voren is geworden. Zo'n
systeem houdt in dat een onderwijs-
instelling voor, zeg, de eerste
120 10.000 studenten een hogere rijks-
bijdrage krijgt dan voor de volgende
10.000, waarna de bijdrage per stu-
dent nog verder afneemt. Op deze
manier is groei financieel minder
125 aantrekkelijk en kunnen de instellin-
gen eindelijk inzetten op 'selectieve
kwaliteit': alleen die opleidingen
verzorgen waar je goed in bent.
Dan heb je inderdaad meer univer-
130 siteiten nodig om al die studenten
te kunnen bedienen. En dat is juist
goed. Ook in het hoger onderwijs
komt innovatie eerder tot stand bij
nieuwe organisaties die met een
135 schone lei kunnen beginnen. Onze
jongste universiteit staat in
Maastricht en is al 42 jaar oud. Het
is tijd voor een nieuwe generatie
universiteiten, op kleine leest
140 geschoeid.
(9) Dat je daarmee nog niet af bent
van buitenlandse studenten klopt.
EU-studenten mag je niet weigeren
en de overige buitenlandse studen-
145 ten wil je niet weren, omdat ze het
hoge instellingscollegegeld betalen.

Het hoeft ook geen probleem te zijn. Bied om te beginnen gewoon minder Engelstalige opleidingen en cursussen aan; dan wordt de toestroom vanuit de EU vanzelf minder. Het is geen wettelijke verplichting om alle masters in het Engels aan te bieden.

150 **(10)** De overige buitenlandse stu-
denten mogen rustig blijven komen,
maar de onderwijsinstellingen zou-
den verplicht moeten worden om
het verschil tussen het instellings-
155 collegegeld en het wettelijke
collegegeld in een fonds te storten.
Daaruit kunnen beurzen worden
verstrekt aan buitenlandse studen-
ten die niet genoeg geld hebben om
een studie in Nederland te volgen.

165 **(11)** Want dat is een ander pro-
bleem: vanwege het hoge college-
geld komen nu overwegend studen-
ten met rijke ouders naar Neder-
170 land. Kijk maar naar de 100
procent-bezettingsgraad van het
peperdure Student Hotel. Een an-
der teken aan de wand: in de perio-
de 2006-2017 was het percentage
175 studenten uit het arme Sub-Sahara-
Afrika gedaald van 7 procent naar
een schamele 3 procent.

(12) Ben benieuwd of bij mijn voor-
stel de universitaire bestuurders
180 nog steeds de zegeningen van
internationalisering blijven prediken.

*naar: Hein Vrolijk
in: Trouw, 13 juli 2018*

Hein Vrolijk is econoom, onderzoeker en blogger.

Tekst 4 Waarom moet lezen per se leuk zijn?

- (1) Ik weet niet wat voorspelbaarder is: de bezorgde constatering dat jongeren niet meer lezen, of de beoogde oplossing. Docenten moeten hun leerlingen bijbrengen hoe leuk lezen eigenlijk is. Onlangs publiceerde de Raad voor Cultuur (RvC) *De daad bij het woord*: ruim 100 pagina's aan noodklokgeluid. "Het aantal leesuren onder Nederlanders neemt al jaren af. (...) In 1975 lasen we nog gemiddeld 6,5 uur boeken per week, in 2011 was dat gedaald naar 2,5 uur." Vooral millennials lezen minder.
- (2) Allicht hebben de letteren er met Facebook en WhatsApp concurrenten bij gekregen. Maar zelf zijn ze ook schuldig. "Het is onaanvaardbaar", staat berispend in het rapport, "dat een steeds groter deel van de Nederlandse bevolking zich niet kan herkennen in de literaire producten die er in het eigen taalgebied worden gemaakt." De RvC heeft het diversiteitsbeleid inmiddels ook omarmd.
- (3) Minder modieus was de volgende analyse: "Het belang van boeken lezen kan niet genoeg worden onderstreept." Eens. Maar dan: "Het begint allemaal met het kweken van leesplezier." Dat moet "speerpunt" worden. De inbreng van een bevlogen docent is cruciaal, weten de auteurs.
- (4) Dat hebben we eerder gehoord. In 2016 woedde er een polemiekje in *nrc.next*. Schrijver Christiaan Weijts had de leeslijst gezien van een gymnasiumleerling. "Ik schrok me kapot. Tachtig procent van wat op die vier kantjes stond, was in z'n eentje in staat om je voorgoed bij de boekenkasten weg te jagen. *Karel ende Elegast*¹⁾, Vondel, Hooft,
- 45 *Bilderdijk, Rhijnvis Feith*²⁾..." Geen wonder dat jongeren geen lange teksten meer lezen.
- (5) Ergo: literatuuronderwijs moet leuker. Maak gebruik van games, suggereerde de RvC, of speel in op populaire series zoals *Game of Thrones*. Een truc moet het onverteerbare verteerbaar maken. Maar waarom moet literatuuronderwijs lezen leuker maken? Dat eisen we ook niet van de wiskundedocent. Zijn klas hoort de stelling van Pythagoras te kunnen toepassen. Alleen: hier ook nog eens enthousiast over raken?
- 60 Als een leerling enthousiast wordt, valt het in de categorie mooi meegenomen.
- (6) Rekenplezier staat – in tegenstelling tot leesplezier – niet eens in *Van Dale*. Gelukkig maar dat 'Leuk!' geen leidraad is, want vermoedelijk moest Pythagoras dan vrezen voor zijn plek in het curriculum. Hooguit een enkeling kan er de schoonheid van inzien, schouderophalend nemen de meeste leerlingen de lesstof tot zich.
- (7) Eerst komt het leesplezier, vervolgens de leesvaardigheid, is de populaire aanname. Vaak gaat het andersom: er is leesvaardigheid nodig om het gelezene te kunnen waarderen. Wijn moet je ook leren drinken. Het is niet de schuld van Vondel, Hooft en Bilderdijk dat jongeren geen lange teksten meer verwerken. Het gaat mis als onderwijskundigen ervoor pleiten jongeren daarmee niet meer lastig te vallen omdat ze de concentratie hebben van een goudvis.
- 85 (8) De aanbeveling van de RvC is: "Onderzoek hoe het onderwijs effectiever methoden kan

ontwikkelen om leesvaardigheid en
90 leesplezier te bevorderen.” Ik zou
zeggen: bevorder de leesvaardigheid

en het leesplezier volgt later. Niet
noodzakelijkerwijs, maar wellicht.

*naar: Sebastien Valkenberg
in: de Volkskrant, 26 april 2018*

noot 1 *Karel ende Elegast*: Middelnederlandse literaire tekst

noot 2 Vondel, Hooft, Bilderdijk, Rhijnvis Feith: auteurs uit de Nederlandse literaire
geschiedenis

*De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te
maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de
auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de
vermelde bronnen.*

*Het College voor Toetsen en Examens is verantwoordelijk voor vorm en inhoud
van dit examen.*